УДК 582.361/.99:712.253(477.41/.42)
DOI https://doi.org/10.33989/2024.10.1.306009

В. О. Свердлов
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна
vovasv8989@ukr.net
ORCID: 0000-0002-4079-0831
Ю. О. Карпенко
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Україна
yuch2011@i.ua
ORCID: 0000-0002-1703-8473

ФЛОРА РІДКІСНИХ ВИДІВ СУДИННИХ РОСЛИН ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНАЛЬНИХ ЛАНДШАФТНИХ ПАРКІВ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ

Проведено аналіз рідкісних видів судинних рослин територій регіональних ландшафтних парків у межах Українського Полісся. Наведено результати систематичного аналізу флори рідкісних видів судинних рослин на території п'яти регіональних ландшафтних парків поліської частини України, зокрема: Прип'ять-Стохід, Надслучанський, Пташиний рай, Міжріченський, Ялівщина. За таксономічною структурою вони належать до 199 видів, 141 роду, 64 родин. Виявлено, що більшість регіонально-рідкісних видів відзначаються малими площами локалітетів із спорадичним або розсіяно-дифузним просторовим розташуванням, відносно низькою чисельністю особин. Визначено природоохоронний статус регіонально-рідкісних видів рослин за категоризацією IUCN. Відповідно до неї встановлені види рослин належать до шести категорій загрожуваності й розподіляються таким чином: CR (критично зникаючий вид) – 1, EN (зникаючий вид) – 22, VU (вразливий вид) – 32, NT (вид, що наближається до зникаючого) – 126, LC (вид, який потребує уваги) – 14, DD (вид недостатньо досліджений) – 4. Отримані результати досліджень слугуватимуть основою екологічного фітомоніторингу та созологічного менеджменту на регіональному рівні.

Ключові слова: *рідкісні види, созологічні категорії IUCN, регіональні ландшафтні парки, Українське Полісся.*

Вступ. Сучасна парадигма збереження фіторізноманіття, базується на рішеннях з питань охорони біорізноманіття Конференції ООН (Ріо-де-Жанейро, 1992) (Rio Declaration; 1992), визначає важливість флористичних і созологічних досліджень. При цьому особлива увага приділяється питанням охорони рідкісних видів рослин окремих адміністративних територій, фізико-географічних регіонів та природоохоронних об'єктів.

Збереження рідкісних видів судинних рослин виступає як актуальна проблемою сьогодення у зв'язку із інтенсивним антропогенним впливом на території окремих регіонів, особливо це стосується видів, які мають різні рівні охорони, оскільки особливістю флори судинних рослин територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся є те, що тут зростають переважно як види, які знаходяться на межах ареалу (Дідух, 2008).

Проблема вивчення і збереження раритетного фіторізноманіття природно-заповідних територій виступає як частина комплексних флористичних досліджень окремих регіонів. Науковці приділяли значну увагу: такого типу дослідженням на території Українського Полісся, серед них: Я. П. Дідух (2008); Т. Л. Андрієнко (2008), О. В. Лукаш (2008), В. П. Коломійчук (2018), Ю. О. Карпенко (2023), О. І. Прядко (2004, 2007), які досліджували рідкісні види рослин Українського Полісся, що занесені до додатку 1 Бернської конвенції, Європейського Червоного списку, Червоної книги України, а також ті, що належать до списків (переліків) регіонально рідкісних видів регіону дослідження.

Результати флористичних досліджень фіторізноманіття та стан охорони окремих видів рослин у об'єктах природно-заповідного фонду Українського Полісся представлені в низці

© В. О. Свердлов, Ю. О. Карпенко

сучасних праць (Прядко, 2004; Коломійчук, & Онищенко, 2018; Андрієнко, Лукаш, & Прядко, 2007; Андрієнко, Парчук, & Ященко, 2008; Карпенко, Потоцька, & Свердлов, 2023; Микитин, 2017; Онищенко, 2008)

Нами наведені результати систематичного аналізу флори рідкісних видів судинних рослин на території п'яти регіональних ландшафтних парків поліської частини України, зокрема: Прип'ять-Стохід (ПСЗЛП), Надслучанський (НРЛП), Пташиний рай (ПРРЛП), Міжріченський (МРЛП), Ялівщина (ЯРЛП).

Аналіз історії та сучасного стану флористичних досліджень Українського Полісся засвідчив про недостатньо узагальнені відомості стосовно поширення, систематичної структури та стратегії окремих видів судинних рослин у регіоні, досліджень необхідність перегляду їхніх природоохоронних категорій та проведення повної інвентаризації раритетної фракції флори. Проведення систематичного аналізу, розподіл відповідно критеріям рідкісності видів дає можливість повною мірою здійснити їх чітку созологічну оцінку для розробки подальших інформаційних та організаційних засад природоохоронного менеджменту.

Матеріали та методи. Відповідно до зазначеної вище наукової проблеми метою досліджень було наведення узагальнюючого списку (переліку) рідкісних видів різних категорій охорони на основі аналізу раритетної компоненти природної флори територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся, з урахуванням сучасного поширення цих видів. Об'єктами дослідження слугували автохтонні види судинних рослин досліджуваного регіону, що відповідають головним критеріям рідкісності та потреби в відповідній категорії охорони. При складанні списку (переліку) рідкісних видів враховано загальновизнані критерії рідкісності видів (хорологічний, ценотичний тощо) (The IUCN Red List). Інвентаризаційні дослідження флори рідкісних видів судинних рослин регіональних ландшафтних парків поліської частини України проведені на основі критичного узагальнюючого аналізу відомостей літературних джерел (Plants of the World Online), опрацювання гербарних матеріалів і натурного обстеження території окремих парків.

Комплексні польові дослідження флори рідкісних видів судинних рослин територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся були проведені в період 2019–2023 рр., а також були використані матеріали, зібрані впродовж багатьох попередніх років натурних обстежень. Серед методів збору основного матеріалу були такі як маршрутний, напівстаціонарний і стаціонарний.

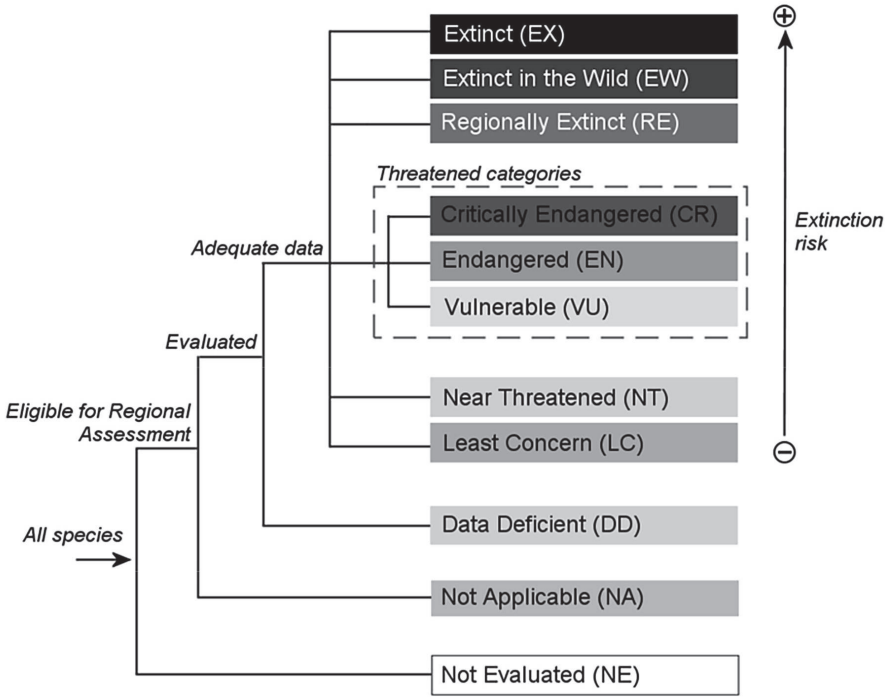

Рис. 1. ***Созологічні категорії IUCN (за Red List Categories and Criteria: Version 3.1, 2001)***

Оцінка природоохоронного статусу видів судинних рослин проведена за категоризацією IUCN (рис. 1), відповідно до неї були розподілені рідкісні види згідно семи категорій загрожуваності, зокрема: RE – вид зниклий у регіоні дослідження, CR – критично зникаючий вид, EN – зникаючий вид, VU – вразливий вид, NT – вид, що наближається до зникаючий, LC – вид, який потребує уваги, DD – вид недостатньо досліджений (The IUCN Red List).

Результати та обговорення. Узагальнюючий перелік рідкісних видів судинних рослин різного рівня охорони територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся (199 видів), що запропонований нами для комплексної регіональної охорони, наведено нижче. Для кожного виду зазначено природоохоронний статус, згідно міжнародної категоризації IUCN (2001) (Перелік регіонально рідкісних видів, 2021; Перелік регіонально рідкісних і таких, 2018; Рідкісні і зникаючі, 2003; Список регіонально рідкісних, 2012; Червона книга України)

Узагальнюючий перелік рідкісних видів судинн их рослин різних рівнів охорони на територіях регіональних ландшафтних парків Українського Полісся

Відділ Плауноподібні – Lycopodiophyta

Родина – Плаунові – Lycopodiaceae

Diphasiastrum complanatum (L.) Holub – VU, (МРЛП)
Diphasiastrum zeilleri (Rouy) Holub – EN, (НРЛП)
Huperzia selago (L.) Bemh. – EN, (ПСРЛП, НРЛП)
Lycopodiella inundata (L.) Holub – EN, (МРЛП)
Lycopodium annotinum L. – VU, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)

Відділ Хвощеподібні – Equisetophyta

Родина – Хвощеві – Equisetaceae

Equisetum hyemale L. – NT, (МРЛП, ЯРЛП)
Equisetum variegatum Schleich. ex F.Weber & D.M.H.Mohr – VU, (НРЛП)

Відділ Клас Папоротеподібні – Polypodiophyta

Родина – Селезінникові – Aspleniaceae
Asplenium septentrionale (L.) Hoffm. – NT, (НРЛП)
Asplenium trichomanes L. – NT, (НРЛП)

Родина – Вужачкові – Ophioglossaceae

Botrychium multifidum (S.G.Gmel.) Rupr. – EN, (НРЛП)
Ophioglossum vulgatum L. – NT, (МРЛП)

Родина – Міхурницеві – Cystopteridaceae

Cystopteris fragilis (L.) Bernh. – NT, (НРЛП)
Gymnocarpium dryopteris (L.) Newm. – NT, (НРЛП, МРЛП, ЯРЛП)

Родина – Щитникові – Dryopteridaceae

Dryopteris cristata (L.) A Gray – NT, (НРЛП, МРЛП)
Dryopteris austriaca – NT, (МРЛП)
Dryopteris dilatata (Hoffm.)A. Gray – NT, (НРЛП)
Polyslichum aculeatum (L.) Roth – NT, (МРЛП, ЯРЛП)

Родина – Страусопері – Onocleaceae

Matteuccia struthiopteris (L.) Tod. – NT, (НРЛП, ЯРЛП)

Родина – Болотянопапоротеві – Thelypteridaceae

Phegopteris connectilis (Michx.) – NT, (НРЛП)

Родина – Солодицеві – Polypodiaceae

Polypodium vulgare L. – NT, (НРЛП)

Родина – Сальвінієві – Salviniaceae

**Salvinia natans* (L.) All. – NT, (ПСРЛП, МРЛП, ПРРЛП, ЯРЛП)

Родина – Денштедтієві – Dennstaedtiaceae

Pteridium aquilinum (L.) Kuhn – LC, (МРЛП, ЯРЛП)

Відділ Голонасінні – Pinophyta

Родина – Кипарисові – Cupressaceae

Juniperus communis L. – LC, (МРЛП, ЯРЛП)

Відділ Покритонасінні – Magnoliophyta

Родина – Росичкові – Droseraceae

Aldrovanda vesiculosa L. – NT, (ПСРЛП)
Drosera intermedia Hayne – EN, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Drosera rotundifolia L. – NT, (НРЛП, МРЛП)

Родина – Амарилісові – Amaryllidaceae

Allium flavescens Besser – VU, (НРЛП)
Allium lusitanicum Lam. – VU, (НРЛП)
Allium podolicum Blocki ex Racib. & Szafer – VU, (НРЛП)
Allium ursinum L. – EN, (ЯРЛП)
Galanthus nivalis L. – CR, (ЯРЛП)

Родина – Зозулинцеві – Orchidaceae

Anacamptis coriophora (L.) R. M.Bateman – EN, (МРЛП)
Anacamptis palustris R.M.Bateman – EN, (МРЛП)
Cephalanthera bifolia (L.) Fritsch – NT, (ПСРЛП)
Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce – NT, (НРЛП)
Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch – NT, (НРЛП)
Cypripedium calceolus L. – NT, (ПСРЛП)
Dactylorhiza fuchsii (Druce) Sod – EN, (НРЛП)
Dactylorhiza incarnata (L.) Soo – EN, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Dactylorhiza maculata (L.) Soo – EN, (ПСРЛП, НРЛП)
Dactylorhiza majalis (Rchb.) P.F.Hunt & Summerh. – EN, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Epipactis atrorubens (Hoffin. ex Bemt) Schult. – EN, (ПСРЛП, НРЛП)
Epipactis helleborine (L.) Crantz – EN, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП, ЯРЛП)
Epipactis palustris (L.) Crantz – EN, (ПСРЛП, МРЛП)
Goodyera repens (L.) R. Br. – EN, (НРЛП)
Liparis loeselii (L.) Rich. – VU, (МРЛП)
Listera ovata (L.) R. Br. – VU, (МРЛП)
Neottia nidus-avis (L.) Rich. – VU, (ПСРЛП, НРЛП)
Platanthera bifolia (L.) Rich. – VU, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП, ЯРЛП)
Platanthera chlorantha (Cust.) Reichenb. – VU, (ПСРЛП, НРЛП)

Родина – Вересові – Ericaceae

Andromeda polifolia L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Arctostaphylos uva-ursi (L.) Spreng. – LC, (НРЛП, МРЛП)
Chimaphila umhellata (L.) W.Barton – LC, (НРЛП, МРЛП)
Ledum palustre L. – LC, (МРЛП)
Orthilia secunda (L.) House – NT, (НРЛП)
Oxycoccus palustris Pers. – NT, (МРЛП)
Rhododendron luteum Sweet – NT, (НРЛП)

Родина – Жовтецеві – Ranunculaceae

Anemona nemorosa (L.) Holub – LC, (ЯРЛП)
Anemone sylvestris L. – LC, (НРЛП, МРЛП)
Cimicifuga europaea Schipcz. – LC, (НРЛП)
Clematis recta L. – NT, (НРЛП)
Isopyrum thalictroides L. – NT, (НРЛП)
Pulsatilla patens (L.) Mill. s.l. – VU, (МРЛП)

Родина – Айстрові – Asteraceae

Antennaria dioica (L.) Gaertn. – NT, (НРЛП)
Anthemis subtinctoria Dobrocz. – DD, (НРЛП)

Centaurea sumensis Kalen. – NT, (МРЛП)
Inula aspera Poir. – NT, (НРЛП)
Inula hirta L. – NT, (НРЛП)
Jacobaea borysthenica (DC.) B.Nord. & Greuter – DD, (МРЛП)
Jurinea calcarea Klok. – NT, (НРЛП)
Jurinea cyanoides (L.) Rchb – DD, (МРЛП)
Pyrethrum corymbosum (L.) Scop. – NT, (НРЛП)
Scorzonera humilis L. – NT, (НРЛП)
Serratula tinctoria L. – NT, (НРЛП)
Tragopogon ucrainicus Artemczuk – NT, (МРЛП, ПРРЛП)
Родина – Бобові – Fabaceae
Astragalus arenarius L. – VU, (ПСРЛП, МРЛП)
Genista germanica L. – NT, (НРЛП)
Lathyrus niger (L.) Bernh. – NT, (НРЛП)
Lembotropis nigricans (L.) Griseb. – NT, (НРЛП)
Trifolium alpestre L. – NT, (НРЛП)
Trifolium montanum L. – NT, (НРЛП)
Vicia pisiformis L. – NT, (НРЛП)
Родина – Окружкові – Apiaceae
Astrantia major L. – VU, (НРЛП)
Lacerpitium prutenicum L. – NT, (НРЛП)
Laser trilobum (L.) Borfch. – LC, (НРЛП)
Ostericum palustris (Besser) Hoffm. – NT, (МРЛП)
Peucedanum cervaria (L.) Lapeyr – VU, (МРЛП)
Pimpinella dissecta Retz. – LC, (НРЛП)
Seseli libanotis (L.) Koch. – LC, (НРЛП)
Xanthoselinum alsaticum (L.) Schur – NT, (НРЛП)
Родина – Березові – Betulaceae
Betula humilis Schrank – EN, (ПСРЛП, МРЛП)
Родина – Кліщинцеві – Araceae
Calla palustris L. – NT, (НРЛП)
Родина – Дзвоникові – Campanulaceae
Campanula bononiensis L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Campanula cervicaria L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Campanula persicifolia L. – NT, (НРЛП, МРЛП, ЯРЛП)
Phyteuma spicatum L. – NT, (НРЛП)
Родина – Капустяні – Brassicaceae
Cardamine glanduligera O.Schwarz – NT, (НРЛП)
Dentaria bulbifera L. – NT, (НРЛП)
Teesdalia nudicaulis (L.) – NT, (НРЛП)
Родина – Осокові – Cyperaceae
Carex brizoides L. – NT, (МРЛП)
Carex chordorrhiza Ehrh. – VU, (МРЛП)
Carex hartmanii Cajand. – NT, (МРЛП)
Carex juncella (Fries) Th. Fries – NT, (НРЛП, МРЛП)
Carex lasiocarpa Ehrh. – NT, (НРЛП)
Carex limosa L. – NT, (МРЛП)
Carex montana L. – NT, (НРЛП)
Carex umbrosa Host – VU, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Eriophorum vaginatum L. – NT, (МРЛП)
Rhynchospora alba (L.) Vahl – NT, (НРЛП)
Родина – Макові – Papaveraceae
Corydalis intermedia (L.) Mérat – LC, (ЯРЛП)

Родина – Вовчеликові – Thymelaeaceae
Daphne cneorum L. – VU, (ПСРЛП)
Daphne mezereum L. – NT, (НРЛП)
Родина – Гвоздикові – Caryophyllaceae
Dianthus carthusianorum L. –NT, (НРЛП)
Dianthus fischeri Spreng. – NT, (МРЛП)
Dianthus membranaceus Borbas. – NT, (НРЛП)
Dianthus pineticola Kleopow – NT, (НРЛП)
Dianthus pseudosguarrosus (Novak) Klokov – NT, (МРЛП)
Dianthus stenocalyx L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Premogone saxatilis (L.) Ikonn – NT, (МРЛП)
Silene chlorantha (Willd.) Ehrh. – NT, (НРЛП)
Silene lithuanica Zapał. – VU, (НРЛП, МРЛП)
Родина – Подорожникові – Plantaginaceae
Digitalis grandiflora Mill. – NT, (НРЛП, ЯРЛП)
Hippuns vulgaris L. – NT, (МРЛП)
Veronica beccabunga L. – NT, (НРЛП)
Veronica spuria L. – NT, (НРЛП)
Veronica teucrium L. – NT, (НРЛП)
Родина – Молочайні – Euphorbiaceae
Euphorbia angulata Jacq. – NT, (НРЛП)
Родина – Маренові – Rubiaceae
Galium intermedium Schult. – NT, (НРЛП)
Родина – Тирличеві – Gentianaceae
Gentiana cruciata L. – NT, (НРЛП)
Gentiana pneumonanthe L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Родина – Журавцеві – Geraniaceae
Geranium sanguineum L. – NT, (НРЛП)
Geranium sylvaticum L. – NT, (НРЛП)
Родина – Розові – Rosaceae
Geum aleppicum Jacq. – NT, (ПСРЛП, НРЛП)
Spiraea media Schmidt – NT, (НРЛП)
Agrimonia pilosa Ledeb – DD, (МРЛП)
Fragaria moschata Duch. – NT, (НРЛП)
Potentilla alba L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Potentilla heptaphylla L. – NT, (НРЛП)
Potentilla obscura Willd. – NT, (НРЛП)
Prunus spinosa L. – NT, (ЯРЛП)
Rosa villosa L. – NT, (НРЛП)
Rubus hirtus Waldst. & Kit. – NT, (НРЛП)
Rosa mediata Oubovik – NT, (НРЛП)
Родина – Півникові – Iridaceae
Gladiolus imbricatus L. – EN, (НРЛП)
Iris aphylla subsp. Hungarica Waldst. & Kit. – VU, (НРЛП, МРЛП)
Iris sibirica L. – EN, (НРЛП, МРЛП)
Родина – Аралієві – Araliaceae
Hedera helix L. – NT, (НРЛП)
Hydrocotyle vulgaris L. – EN, (ПСРЛП)
Родина – Звіробоєві – Hypericaceae
Hypericum hirsutum L. – NT, (НРЛП)
Hypericum humifusum L. – NT, (НРЛП)
Hypericum maculatum Crantz – NT, (НРЛП)
Hypericum montanum L. – NT, (НРЛП)

Родина – Ситникові – Juncaceae
Juncus bulbosus L. – VU, (НРЛП, МРЛП)
Juncus squarrosus L. – NT, (НРЛП)
Родина – Лілієві – Liliaceae
Lilium martagon L. – EN, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП, ЯРЛП)
Родина – Мальвові – Malvaceae
Malva excisa Reichenb. – NT, (НРЛП)
Родина – Злакові – Poaceae
Melica transsilvanica Schur – NT, (НРЛП)
Phleum phleoides (L.) Karst. – NT, (НРЛП)
Stipa borysthenica Klokov ex – VU, (МРЛП)
Stipa pennata L. – VU, (НРЛП)
Родина – Глухокропивові – Lamiaceae
Melittis sarmatica Klokov. – NT, (НРЛП)
Nepeta pannonica L. – NT, (НРЛП)
Scutellaria altissima L. – NT, (НРЛП)
Thymus marschallianus Willd. – NT, (НРЛП)
Родина – Бобівникові – Menyanthaceae
Menyanthes trifoliata L. – NT, (НРЛП)
Nymphoides peltata (S.G. Gmel.) Kuntze – EN, (НРЛП)
Родина – Лататтєві – Nymphaeaceae
Nymphaea alba L. – NT, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП, ПРРЛП)
Nymphaea candida J.Presl – NT, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Родина – Шорстколисті – Boraginaceae
Omphalodes scorpioides (Haenke) Schrank – NT, (НРЛП)
Pulmonaria angustifolia L. – NT, (МРЛП)
Родина – Бруслинові – Celastraceae
Parnassia palustris L. – NT, (МРЛП)
Родина – Вовчкові – Orobanchaceae
Pedicularis sceptrum-carolinum L. – VU, (МРЛП)
Родина – Синюхові – Polemoniaceae
Polemonium caeruleum L. – NT, (НРЛП)
Родина – Рдесникові – Potamogetonaceae
Potamogeton pusillus L. – NT, (ПРРЛП)
Potamogeton alpinus Balb. – NT, (МРЛП)
Родина – Первоцвітові – Primulaceae
Primula elatior (L.) – NT, (НРЛП)
Родина – Вербові – Salicaceae
Salix myrsinifolia Salisb. – NT, (НРЛП)
Salix myrtilloides L. – VU, (ПСРЛП, НРЛП, МРЛП)
Salix starkeana Willd. – VU, (ПСРЛП)
Родина – Болотянкові – Scheuchzeriaceae
Scheuchzena palustris L. – VU, (МРЛП)
Родина – Холодкові – Asparagaceae
Scilla bifolia L. – NT, (НРЛП, ЯРЛП)
Scilla siberica Andrews. – NT, (ЯРЛП)
Родина – Товстолисті – Crassulaceae
Sedum sexangulare L. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Sempervivum ruthenicum Schnittsp. et C.B.Lehm. – NT, (МРЛП)
Hylotelephium argutum (Haw.) Holub – NT, (МРЛП)
Jovibarba sobolifera (Sims.) Opiz – VU, (ПСРЛП, НРЛП)
Родина – Рогозові – Typhaceae
Sparganium natans L. – NT, (НРЛП)

Родина – Жимолостеві – Caprifoliaceae
Succisella inflexa (Kluk) G. Beck – VU, (ПСРЛП, НРЛП)
Valeriana exaltata Mikan – NT, (МРЛП)
Родина – Маслинові – Oleaceae
Syringa josikaea J.Jacq. ex Rchb – VU, (ЯРЛП)
Родина – Плакунові – Lythraacceae
* *Trapa natans* L. – LC, (МРЛП, ПРРЛП, ЯРЛП)
Родина – Пухирникові – Lentibulariaceae
Urticularia vulgaris L. – NT, (МРЛП)
Utricularia intermedia Hayne – VU, (ПСРЛП, НРЛП)
Utricularia minor L. – VU, (НРЛП, МРЛП)
Родина – Мелантієві – Melanthiaceae
Veratrum lobelianum Bernh. – NT, (НРЛП)
Родина – Барвінкові – Apocynaceae
Vinca minor L. – LC, (МРЛП, ЯРЛП)
Родина – Фіалкові – Violaceae
Viola rupestris F.W. Schmidt – NT, (НРЛП)
Viola uliginosa Bess. – NT, (МРЛП)
Родина – Чистові – Cistaceae
Helianthemum ovatum (Viv.) Dun. – NT, (НРЛП, МРЛП)
Родина – Китяткові – Polygalaceae
Polygala decipiens Bess. – NT, (НРЛП)

* Види судинних рослин, що були виключені з Червоної книги України (рослинний світ) відповідно до Наказу Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 15 лютого 2021 року № 111

Проведені дослідження дозволили навести сучасний склад, провести систематичний аналіз та розподіл відповідно созологічним категоріям IUCN рідкісних видів судинних рослин територій дослідження. Встановлено, що згідно таксономічної структури досліджуєма флора налічує 199 видів, 141 роду, 64 родин. Найчисельнішимии за кількісними показниками рідкісних видів є родини: *Orchidaceae*, до неї належать 19 видів з 10 родів, *Asteraceae* (12/10), *Rosaceae* (11/8), *Cyperaceae*(10/3), *Caryophyllaceae* (9/3) *Apiaceae* (8/8). Згідно родового багатством провідні позиції займають такі роди як: *Carex*, який налічує 8 видів, *Dianthus* (6), *Allium* (4), *Hypericum* (4), *Dactylorhiza* (4). Решта родів має по два-три, а в більшості родів – по одному виду відповідно.

На основі узагальнюючого аналізу наявної інформації для кожного рідкісного виду судинних рослин було визначено його природоохоронний статус у межах регіону за категоризацією IUCN.

Відповідно до неї встановлені види рослин належать до шести категорій загрожуваності (рис. 2) і розподіляються таким чином:

♦ CR (критично зникаючий вид) – 1 (*Galanthus nivalis*, що відомий лише з поодинокого сучасного локалітету, штучно інтродукованого);
♦ EN (зникаючий вид) – 22, (характеризуються переважно нечисельними локалітетами);
♦ VU (вразливий вид) – 32;
♦ NT (вид, що наближається до зникаючий) – 126;
♦ LC (вид, який потребує уваги) – 14;
♦ DD (вид недостатньо досліджений) – 4 види.

Встановлено, що більшість рідкісних видів судинних рослин територій регіональних ландшафтних парків поліської частини України відзначаються незначними площами локалітетів із спорадичним або розсіяно-дифузним просторовим поширенням, а також відносно низькою чисельністю особин. На особливу увагу в аспекті проведення регулярних моніторингових досліджень заслуговують види, виявлені в поодиноких місцезнаходженнях (CR), загрожені та вразливі (EN, VU), популяційна структура яких досить часто відзначається різноманітними структурно-функціональними порушеннями у складі існуючих лока-

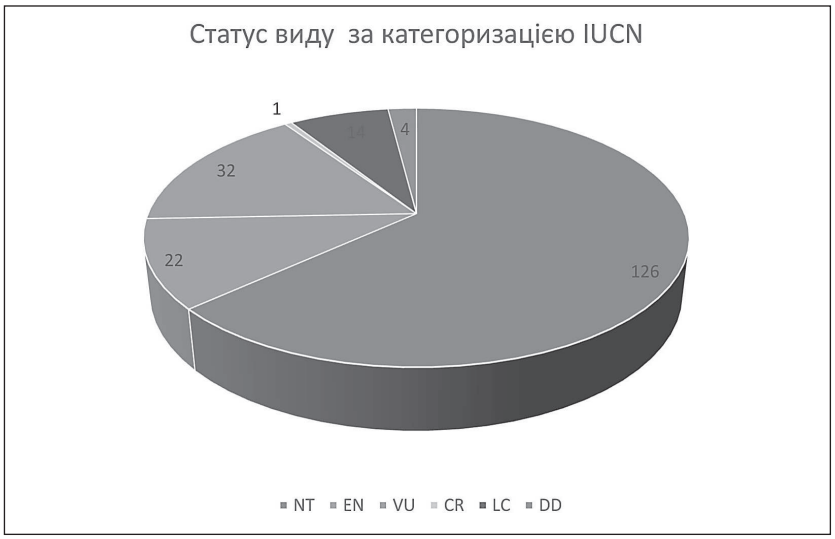

Рис. 2. ***Розподіл рідкісних видів судинних рослин за категоризацією IUCN***

літетів і популяційних груп. Усі ці параметри потребують врахування при розробці заходів з природоохоронного менеджменту на регіональному рівні, зокрема у межах територій регіональних ландшафтних парків Українського Полісся.

Висновки. На основі проведених досліджень та узагальнення даних здійснено систематичний аналіз флори рідкісних видів судинних рослин регіональних ландшафтних парків поліської частини України, яка налічує 199 видів, з 141 роду та 64 родин. Також визначено природоохоронний статус кожного виду згідно категоризацією IUCN та оцінено забезпеченість їх охороною в регіонах досліджень. Отримані результати досліджень слугуватимуть основою фітомоніторингу та созологічного менеджменту на регіональному рівні. Проведені дослідження розширюють інформацію стосовно сучасного поширення рідкісних видів на територіях п'яти регіональних ландшафтних парків Українського Полісся, яка необхідна для об'єктивного визначення їхнього існуючого природоохоронного статусу та розробки першочергових і подальших заходів для охорони.

Список використаних джерел

Андрієнко Т., Лукаш О., Прядко О. Рідкісні види судинних рослин Чернігівщини та їх представленість на природно-заповідних територіях області. *Заповідна справа в Україні*. 2007. Т. 13, № 1/2. С. 33–38.

Андрієнко Т., Парчук Г., Ященко П. Регіональний ландшафтний парк «Прип'ять–Стохід». *Міждержавні природно-заповідні території України*. Київ, 2008. С. 67–75.

Дідух Я. Національний атлас України. Київ : ДНВП «Картографія», 2008. 320 с.

Карпенко Ю., Потоцька С., Свердлов В. Судинні рослини спонтанної флори регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» (м. Чернігів). *Biota. Human. Technology*. 2023. № 3. С. 7–18. URL: https://doi.org/10.58407/bht.3.22.1

Коломійчук В., Онищенко В. Фіторізноманіття регіонального ландшафтного парку «Пташиний Рай» (Київська область). *Сучасні фітосозологічні дослідження в Україні* : зб. наук. пр. з нагоди вшанування пам'яті видат. фітосозолога, д. б. н., проф. Т. Л. Андрієнко-Малюк (1938-2016 рр.). Київ. 2018. С. 20–25.

Микитин Т. М. Регіональний ландшафтний парк «Надслучанський»: еколого-економічні передумови раціонального природокористування : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2017. 246 с.

Онищенко В. Острови на Дніпрі у північній та центральній частині Києва. *Дніпровський екологічний коридор*. Київ, 2008. С. 187–190.

Перелік регіонально рідкісних видів рослин Чернігівської області: додаток 1 до рішення 12 сесії обласної ради сьомого скликання. 28 березня 2018 р. № 32-12/VII URL: https://eco.cg.gov.ua/web_docs/2145/2016/03/docs/2021_02_08_Perelik%20ridkisnih%20vidiv%20roslin.pdf

Перелік регіонально рідкісних і таких, що перебувають під загрозою зникнення, видів рослин на території Рівненської області. URL: https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/1229-pro-zatverdzhennya-pereliku-regionalno-ridkisnih-i-taki

Прядко О. Ценотичне та флористичне різноманіття РЛП «Міжрічинський» (Чернігівська область). *Вісник Запорізького державного університету*. 2004. № 1. С. 190–195.

Рідкісні і зникаючі рослини Українського Полісся / авт. кол. : В. Т. Харчишин, В. Г. Собко, В. І. Мельник [та ін.]. Київ : Фітосоціоцентр, 2003. 248 с.

Список регіонально рідкісних, зникаючих видів рослин і грибів, які потребують охорони у Київській області. *Офіційний перелік регіонально рідкісних рослин адміністративних територій України (довідкове видання)* / укл.: Т. Л. Андрієнко, М. М. Переглим. Київ : Альтерпрес, 2012. URL: https://www.botany.kiev.ua/doc/of_reg_sp.pdf

Червона книга України. Всі рослини Червоної книги України. URL: https://redbook-ua.org/plants/region

Plants of the World Online | Kew Science. URL: https://powo.science.kew.org/

Rio Declaration on Environment and Development. URL: http://www.ramp-alberta.org/management/framework/treaties/rio.aspx
The IUCN Red List of Threatened Species. URL: https://www.iucnredlist.org/resources/redlistguidelines

FLORA OF RARE VASCULAR PLANT SPECIES IN THE REGIONAL LANDSCAPE PARKS OF THE UKRAINIAN POLISSIA

Sverdlov V. O., Karpenko Yu. O.
T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»

The analysis of rare vascular plant types in the territories of regional landscape parks within the Ukrainian Polissia was carried out. The results of a systematic analysis of the flora of rare species of vascular plants on the territory of five regional landscape parks of the Polish part of Ukraine are presented, in particular: Pripyat-Stokhid, Nadsluchanskyi, Ptashiny Rai, Mizhrichenskyi, Yalivshchyna. According to the taxonomic structure, they belong to 199 species, 141 genera, and 64 families. It was found that the majority of regionally rare species are characterized by small areas of localities with a sporadic or scattered-diffuse spatial arrangement, a relatively low number of individuals. The conservation status of regionally rare plant species according to the IUCN categorization has been determined. According to it, established plant species belong to six categories of danger and are distributed as follows: CR (critically endangered species) – 1, EN (endangered species) – 22, VU (vulnerable species) – 32, NT (species approaching extinction) – 126, LC (a species requiring attention) – 14, DD (a species not sufficiently researched) – 4. The obtained research results will serve as a basis for ecological phytomonitoring and zoological management at the regional level.

Key words: *rare species, IUCN sozological categories, regional landscape parks, Ukrainian Polissia.*

REFERENCES

Andriienko, T., Lukash, O., & Priadko, O. (2007). Ridkisni vydy sudynnykh roslyn Chernihivshchyny ta yikh predstavlenist na pryrodno-zapovidnykh terytoriiakh oblasti [Rare species of vascular plants of Chernihiv region and their representation in the protected areas of the region]. *Zapovidna sprava v Ukraini* [Nature reserve business in Ukraine], 13, 1-2, 33-38. [in Ukrainian].

Andriienko, T., Parchuk, H., & Yashchenko, P. (2008.) Rehionalnyi landshaftnyi park "Pryp'iat–Stokhid" [Regional Landscape Park «Prypiat-Stokhid»]. In *Mizhderzhavni pryrodno-zapovidni terytorii Ukrainy* [Interstate natural protected areas of Ukraine] (pp. 67-75). Kyiv [in Ukrainian].

Chervona knyha Ukrainy. Vsi roslyny Chervonoi knyhy Ukrainy [Red Book of Ukraine. All plants of the Red Book of Ukraine] (2023). Retrieved from https://redbook-ua.org/plants/region [in Ukrainian].

Didukh, Ya. (2008). *Natsionalnyi atlas Ukrainy* [National Atlas of Ukraine]. Kyiv: DNVP "Kartohrafiia" [in Ukrainian].

Karpenko, Yu., Pototska, S., & Sverdlov, V. (2023). Sudynni roslyny spontannoi flory rehionalnoho landshaftnoho parku "Ialivshchyna" (m. Chernihiv) [Vascular plants of the spontaneous flora of the regional landscape park «Yalivshchyna» (Chernihiv)]. *Biota. Human. Technology*, 3, 7-18. Retrieved from https://doi.org/10.58407/bht.3.22.1[in Ukrainian].

Kharchishin, V. T., Sobko, V. G., & Melnik, V. I. (Eds.). (2003). Ridkisni i znykaiuchi roslyny Ukrainskoho Polissia.Kyiv: Fitosotsiotsentr [in Ukrainian].

Kolomiichuk, V., & Onyshchenko, V. (2018). Fitoriznomanittia rehionalnoho landshaftnoho parku "Ptashynyi Rai" (Kyivska oblast) [Phytodiversity of the regional landscape park "Bird's Paradise" (Kyiv region)]. In *Suchasni fitosozolohichni doslidzhennia v Ukraini: zb. nauk. pr. z nahody vshanuvannia pam'iati vydat. fitosozoloha, d. b. n., prof. T. L. Andriienko-Maliuk (1938-2016*) [Modern phytosozological research in Ukraine: a collection of scientific papers on the occasion of honoring the memory of the outstanding phytosozologist, Doctor of Biology, Professor T. L. Andrienko-Malyuk (1938-2016)] (pp. 20-25). Kyiv [in Ukrainian].

Mykytyn, T. M. (2017). *Rehionalnyi landshaftnyi park "Nadsluchanskyi": ekoloho-ekonomichni peredumovy ratsionalnoho pryrodokorystuvannia* [Regional Landscape Park "Nadsluchanskyi": ecological and economic prerequisites for rational nature management]. Rivne: Volyn. oberehy [in Ukrainian].

Onyshchenko, V. (2008). Ostrovy na Dnipri u pivnichnii ta tsentralnii chastyni Kyieva [Islands on the Dnipro River in the Northern and Central Part of Kyiv]. In *Dniprovskyi ekolohichnyi korydor* [Dnieper ecological corridor] (pp. 187-190). Kyiv [in Ukrainian].

Perelik rehionalno ridkisnykh i takykh, shcho perebuvaiut pid zahrozoiu znyknennia, vydiv roslyn na terytorii Rivnenskoi oblasti [List of regionally rare plant species of Chernihiv region] (2018). Retrieved from https://ror.gov.ua/rishennya-oblasnoyi-radi-7-sklikannya/1229-pro-zatverdzhennya-pereliku-regionalno-ridkisnih-i-taki [in Ukrainian].

Perelik rehionalno ridkisnykh vydiv roslyn Chernihivskoi oblasti [List of regionally rare plant species of Chernihiv region]. (2021). Retrieved from URL: https://eco.cg.gov.ua/web_docs/2145/2016/03/docs/2021_02_08_Perelik%20ridkisnih%20vidiv%20roslin.pdf [in Ukrainian].

Plants of the World Online | Kew Science. Retrieved from https://powo.science.kew.org/

Priadko, O. (2004). Tsenotychne ta florystychne riznomanittia RLP "Mizhrichynskyi" (Chernihivska oblast) [Tsenotic and floristic diversity RLP "Mezhrichinsky" (Chernihiv region)]. *Visnyk Zaporizkoho derzhavnoho universytetu* [Bulletin of Zaporizhzhya State University], 1, 190-195 [in Ukrainian].

Rio Declaration on Environment and Development. (1992). Retrieved from http://www.ramp-alberta.org/management/framework/treaties/rio.aspx

Spysok rehionalno ridkisnykh, znykaiuchykh vydiv roslyn i hrybiv, yaki potrebuiut okhorony u Kyivskii oblasti [List of regionally rare, endangered species of plants and fungi in need of protection in the Kyiv region] (2012). In T. L. Andrienko, M. M. Pereglym (Comps.) *Official list of regionally rare plants of administrative territories of Ukraine (reference edition)*. Kyiv: Alterpress. Retrieved from https://www.botany.kiev.ua/doc/of_reg_sp.pdf [in Ukrainian].

The IUCN Red List of Threatened Species. Retrieved from https://www.iucnredlist.org/resources/redlistguidelines